

Методична робота як чинник формування стратегії розвитку бібліотеки

Самотий Рената Стефанівна

Зав. науково-методичного відділу, кандидат наук із соціальних комунікацій,
e-mail: rsamotyj@gmail.com

Бібліотечна галузь, як одна із сфер людської діяльності, що спрямовує свої зусилля на задоволення інформаційних потреб суспільства, повинна відповідати рівню сучасних соціальних комунікацій. Сьогодні стан розвитку бібліотечної справи підвищує вимоги до ефективності професійної діяльності. На формування стратегії, іміджу та конкурентоспроможності кожної бібліотеки спрямовується трансформація її методичного забезпечення. Методична робота, як один із головних і традиційних напрямів у діяльності бібліотеки, забезпечує впровадження інноваційних процесів. Розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та їх використання у методичній роботі впливають на рівень модернізації діяльності бібліотеки [1].

Проблеми та різні аспекти традиційного методичного забезпечення роботи бібліотеки розглядалися багатьма авторами. Праці Б.М. Бачалдіна, Р.З. Зотової, І.М. Фруміна, О.С. Чубар'яна, присвячені управлінню та організаційним питанням. Педагогічний напрям методичної діяльності висвітлювали Л.М.Голенок, З.В. Руссак та ін. Аналіз форм і методів інновацій 80-х років ХХ ст. представили С.О. Басов, А.М. Ванєєв, М.С. Карташов, І.М. Сулова.

Українські фахівці-бібліотекознавці В.С. Бабич, О.Б. Виноградова, Т.М.Прокошева, А.А. Свобода, А.С. Чачко та ін. зосередили увагу на аналізі практичного досвіду науково-методичної діяльності. Підсумовуючи публікації багатьох авторів про сутність і перспективи методичної підтримки

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

технологічних циклів бібліотеки, підкреслимо основні напрями на яких зосереджується їхня увага: консультаційно-методична допомога, впровадження інноваційних проєктів, підвищення кваліфікації.

Сучасні умови розвитку соціальних комунікацій диктують необхідність істотних змін у характері й змісті методичної роботи бібліотеки. На часі звернути увагу на формування іміджу методичної служби бібліотеки та утвердження нового професійного статусу методиста. На місці традиційних науково-методичних відділів з'являються методичні служби, які здійснюють науково-дослідну роботу, займаються прогнозуванням і впровадженням нових технологій, організують PR бібліотеки. Відповідно змінюються вимоги до кадрового складу методичного відділу, який має володіти окрім фахових знань засадами менеджменту та маркетингу, мовознавства, психології.

Нова парадигма бібліотечної галузі одночасно з упровадженням інформаційних технологій висуває на перший план зміни і модернізацію змісту основних ділянок методичної діяльності. Сьогодні методичне забезпечення роботи бібліотеки спрямовується на основні напрями:

аналітично-інформаційний;

прогнозування, організацію та управління бібліотечними проєктами;

підвищення професійної компетенції персоналу;

рекламно-видавничий та формування іміджу.

Аналітично-інформаційне забезпечення основних технологічних процесів вимагає збирання та опрацювання інформації, розроблення рішень і пропозицій, їх апробацію і врешті, зберігання відповідної документації.

Пошук і використання нових форм діяльності розпочинається з **аналізу** існуючих умов і методів роботи, визначення і вивчення проблемних питань. Методичні служби бібліотек, керуючись методами, такими як наукова діагностика і

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

експертиза, оцінка рівня роботи, виявлення елементів інноваційної творчості, виконують аналітичну діяльність. Необхідним елементом аналізу є здійснення експертно-діагностичних обстежень технологічних циклів, напрямів роботи бібліотеки або її структурних підрозділів.

Невід'ємним елементом аналітичного напрямку методичної роботи є **моніторинг** виконання основних бібліотечних процесів. З метою удосконалення окремих виробничих ділянок, здійснюється аналіз їх функціонування і на основі отриманих даних розробляються методичні рекомендації.

Дієвим засобом аналітичної діяльності є використання **статистичного** інструментарію. Збирання та опрацювання статистичних даних, планової та звітної документації, яка відображає параметри діяльності бібліотеки, а саме: кількість користувачів, книговидачу, відвідування, формування й використання документально-інформаційних ресурсів, дані щодо персоналу, матеріально-технічної бази та ін. дають змогу діагностувати не тільки проблеми, а й оцінювати досягнення.

Особлива увага, при опрацюванні фактичного матеріалу, звертається на використання не тільки кількісних, але й якісних показників діяльності бібліотеки. Методичними службами здійснюється:

- оцінка елементів творчості окремих членів колективу та їх застосування у повсякденній роботі (з метою популяризації на інших виробничих ділянках);

- обстеження рівня іміджу та позиціонування бібліотеки у професійному середовищі;

- оцінювання участі бібліотечного персоналу в заходах, спрямованих на підвищення кваліфікації;

- визначення критеріїв розвитку партнерських відносин з різними організаціями.

Сучасні інформаційно-комунікативні технології надають іншого змісту традиційним аналітичним процесам. Сьогодні аналітично-інформаційне методичне забезпечення ґрунтується

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

на використанні електронних баз даних бібліотекознавчих матеріалів. Перед методистами стоїть завдання створення, управління та інформаційної підтримки електронної документальної системи. База е-даних для багаторазового службового використання слугує ще одним показником високої організаційної культури бібліотеки. Створення такої фахової документальної системи потребує розроблення регламентуючих засад, що регулюватимуть її організаційні та технічні аспекти. Отже, найважливішою функцією методичної роботи є аналітична діяльність, яка передбачає забезпечення фаховою синтезованою інформацією усі підрозділи бібліотеки.

Впровадження будь-якого інноваційного проекту передбачає постійний моніторинг і опрацювання інформації методистами бібліотеки. **Інформаційна** складова методичної роботи розгортається у різних площинах: для забезпечення внутрішніх потреб бібліотеки, використання у корпоративних зв'язках і партнерській взаємодії.

Нагромадження і ефективне управління потоком інформації передбачає створення тематичних папок-досьє. Іншими формами розповсюдження інформації є підготовка інформаційно-аналітичних оглядів, методико-бібліографічних матеріалів, медіа-презентацій. Особливого значення набуває інформування колективу про теоретичні і практичні доробки колег з інших бібліотек. Таке детальне знайомство з різними видами бібліотечної діяльності може пропонуватися як тематична добірка матеріалів з фахової літератури або власні враження від професійних зустрічей. При цьому використовуються різні форми подання інформації: усний звіт перед колективом, письмова інформація про поїздку, аналітична довідка [3].

Іншим аспектом інформаційної діяльності методичних служб є надання консультацій з питань:

- впровадження інноваційних технологій;
- організації та проведення соціологічних досліджень;

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

розроблення методик досліджень та ін.

До речі, консультації, як один із видів методичної діяльності займають значну частку бюджету робочого часу.

Організація та управління бібліотечними проектами і прогнозування – наступний і не менш важливий напрям методичної діяльності. Особливого значення набуває методична підтримка соціально-партнерських відносин між бібліотеками і розроблення корпоративних проектів. Одним із сучасних напрямів методичної роботи бібліотеки є участь у корпоративних проектах професійного спілкування, пов'язаних зі створенням навчально-консультаційних програм і підготовкою навчально-методичних матеріалів.

З упровадженням електронного документообігу в роботу бібліотеки зазнають змін процеси ведення статистичного та кадрового обліку. Вводиться автоматизоване збирання даних, їх групування та опрацювання.

Сьогодні процес планування набуває іншої, змістової наповненості. Загальна концепція складання планів роботи бібліотеки з використанням основних засад маркетингових досліджень та бібліотечного менеджменту орієнтована на поєднання кількісних показників і складової оцінки якості.

У наш час інформаційне обслуговування користувачів диктує нові вимоги, щодо зміни філософії управління сучасною бібліотекою, побудови нових пріоритетів, створення цільових програм і моделей розвитку, які пов'язані з оновленням змісту традиційних технологічних процесів.

Організація бібліотечних проектів розпочинається методичними службами від інформаційного забезпечення. Коли «критична маса» науково-теоретичної інформації викликає необхідність використання її для введення певних змін у існуючі процеси, бібліотека стає розробником та ініціатором інноваційних проектів. У такому випадку вона виконує роль методичного центру, здійснюючи інформаційну підтримку бібліотек-партнерів.

Друга наукова практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

Інший шлях – здійснення моніторингу впроваджених інноваційних процесів, вивчення досвіду, практичних досягнень, показників бібліотек-ініціаторів. На основі отриманих результатів і опрацьованої фактографічної інформації здійснюється планування, підготовка і реалізація проектів [1, с. 112].

Нові інформаційні технології надають можливість накопичуючи інноваційний досвід, створювати «банки проектів». Такі систематизовані бази даних являються важливим джерелом інформації та засобами підвищення професійної компетенції.

У **прогнозуванні** напрямів роботи бібліотеки та організації управління основними її ділянками, в першу чергу, використовується статистична документація. Одним із методів виявлення проблем, вивчення і визначення шляхів удосконалення існуючих форм роботи є організація і проведення соціологічних досліджень у бібліотеці. На практиці розробляються і використовуються різні види їх проведення, від інтерв'ювання й опитування до програмних і тривалих досліджень, з розробленням відповідної методології анкетування чи експертної оцінки. Інформаційно-комунікаційні технології успішно застосовуються і у цьому виді методичної роботи. Сьогодні модернізовано процеси аналізу і опрацювання соціологічних досліджень у бібліотеці.

Підвищення професійної компетенції персоналу – відповідальна ділянка методичного супроводу діяльності бібліотеки. Використання нових поглядів щодо управління персоналом на підставах сучасних методів маркетингу та менеджменту, спонукає розглядати бібліотекаря-фахівця як основний бібліотечний ресурс, який забезпечує успіх організації.

Відповідно, перед методичною службою бібліотеки постає завдання моніторингових досліджень персоналу. Для цього проводиться вивчення соціального портрету колективу з метою

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

визначення шляхів покращання соціально-психологічного клімату, підвищення статусу бібліотечної професії. Такі заходи дають можливість розробляти плани і програми підвищення кваліфікації.

Найбільш розповсюдженою та традиційною формою підвищення кваліфікації є організація семінарів. Пріоритетними напрямками у сфері підвищення кваліфікації працівників є навчання навичкам інноваційної творчості та освоєння методів керування процесом змін у бібліотеках. Організація і форма проведення семінарів осучаснюється з впровадженням нових методів навчання, які базуються на імітаційному моделюванні. Розповсюдженими формами заходів на семінарських заняттях є тренінг-та практикум-класи [3], а найбільш популярною формою навчання – майстер-класи за різними профілями роботи бібліотеки. Зростанню професійної майстерності сприяє організація різних форм підвищення кваліфікації: стажувань і практикумів; ділових ігор, семінарів; «круглих столів»; науково-практичних конференцій; а також заочне або післядипломне навчання.

Окремим і дуже важливим засобом підвищення професійного розвитку являються відвідини представниками методичних служб інших бібліотек – творчі відрядження. Участь у таких ділових контактах з колегами має на меті навчання чи ознайомлення з практичним досвідом, надає можливість вносити інноваційні зміни у розвиток бібліотеки та стимулює до створення власних ідей.

Важливим сучасним робочим інструментом з яким працює методист є веб-сайт бібліотеки. Слід наголосити, що дублювання всієї методичної документації у віртуальному просторі розширює можливість і оперативність доступу до неї. Дієвим засобом підвищення кваліфікації є використання фахових інтернет-сайтів.

Окрім традиційних друкованих методів існує можливість використання веб-технологій для методичного супроводу

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

бібліотеки – створення, обслуговування і управління віртуальною методичною службою. На методичну службу покладено відповідальність за використання можливостей дистанційного навчання. Також особливого значення набуває використання на практиці нових інформаційних технологій, наприклад, інтерактивних форм в усіх видах навчання персоналу.

У практику методичної роботи при підготовці інформаційних і навчальних заходів включаються різні види візуалізацій: стендові доповіді, мультимедійні презентації та ін., які крім того ще й являються чи найкращим рекламним засобом.

Рекламно-видавнича діяльність відображає основні напрями методичної роботи бібліотечного закладу. Окрім того методична служба бібліотеки виконує представницьку функцію у бібліотеці в ролі популяризатора досягнень закладу.

Науково-методичне забезпечення основних напрямів функціонування бібліотеки передбачає створення, організацію та видання методичної продукції. Методична підтримка основних виробничих процесів втілюється у підготовці і видаванні методичних, методико-бібліографічних, інформаційно-бібліографічних матеріалів.

Методична документація готується за основними цільовими напрямками:

- організаційна і регламентуюча документація;
- аналіз діяльності бібліотеки;
- методичний супровід для забезпечення основних технологічних процесів;
- реклама, інформація та популяризація досвіду.

Відповідно виокремлюються види такої видавничої продукції:

- інструктивно-регламентуюча;
- аналітична;
- рекомендаційно-допоміжна;
- інформаційна та рекламна.

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна

Окрім того за потреби видається біжуча документація: письмові довідки, рекомендації, інструктивні листи, консультації [2, с. 9].

Іншим видом видавничої діяльності методичних служб бібліотеки є розроблення програм створення рекламно-інформаційних видань, що сприяють підняттю іміджу бібліотеки як сучасної установи інтегрованої у сферу надання інформаційних послуг користувачам. Таким прикладом може бути підготовка і створення інформаційних звітів про різні напрями роботи бібліотеки. Важливим аспектом видавничого втілення є пошук «власного обличчя», вибір поліграфічної концепції, дизайнерського оформлення таких видань.

На сучасному етапі розвитку бібліотек інформаційно-методичні видання створюються в електронному вигляді. Перевагою електронного видання порівняно з паперовим варіантом є те, що воно набуває рис максимальної інформативності, наближається до користувача і передбачає активний діалог зі спеціалістом. Електронний формат методичного видання передбачає використання можливостей інтерактивності при розробленні практичних, творчих і тестових завдань і типологічно наближає такий документ до електронного підручника.

Окремим видом рекламної продукції бібліотечного закладу вважається підготовка комп'ютерних презентацій, які застосовуються як інформаційний, просвітницький, навчальний та іноді – інструмент дозвілля [1, с. 113].

Таким чином збирання, аналіз і узагальнення інформації, підготовка на її основі проектів управлінських рішень, вироблення стратегічних напрямів розвитку бібліотеки, формування професійного світогляду персоналу та промоція досягнень закладу є основними напрямками методичної діяльності.

Використання новітніх електронно-інформаційних технологій у науково-методичній діяльності створює можливості:

- оптимізації традиційних форм роботи;
- віртуальної популяризації досвіду бібліотеки;
- широкого професійного спілкування;
- творчої реалізації та підвищення професійної майстерності.

Методична служба бібліотеки, поєднуючи традиційні та інноваційні методи роботи, слугує підтримці ефективності професійної діяльності бібліотеки у відповідності до вимог сучасних соціальних комунікацій.

Список використаних джерел:

1. Авраєва Ю.А. Внедрение новых информационных технологий в методическое обеспечение деятельности библиотек / Ю.А. Авраєва, Є.С. Очирова // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., 19 – 21 трав. 2009 р., Київ. – К., 2009. – С. 111 – 113.

2. Виноградова О.Б. Науково-методична діяльність публічних бібліотек України (70-90-ті роки) : автореф. дис...канд. іст. наук. / О.Б. Виноградова ; НАН України ; НБУВ. – К., 1998. – 16 с.

3. Інноваційні та традиційні підходи до методичної діяльності в публічних бібліотеках Дніпропетровщини: (з досвіду роботи) [Електронний ресурс] / Харк. держ. наук. б-ка ім. В.Г. Короленка ; уклад. Г.Д. Ковальчук, І.Є. Луньова. – Х ; Дн-ськ, 2008. – 58 с. – Режим доступу
<http://korolenko.kharkov.com/54.html>. – Назва з екрану.

Друга науково практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства», 23 вересня 2010 р, Львів, Україна